aptikta 7 skaldytų akmenų krūsnis: vienas akmuo didesnis – 15x9x11 cm, kiti mažesni: 7x7x5 cm; 4,5x5x3 cm; 6,4x6x4 cm; 8x5,6x4 cm; 4x5x3 cm; 5,3x4x6 cm. Akmenų krūsnies skersmuo Š–P kryptimi siekė 45 cm. Krūsnis nežymiai – 11 cm – įgilinta į ežerinį melsvai baltą šlyną, esantį po trečiuoju sluoksniu.

Trečiajame durpingos žemės ir ežerinio šlyno sandūros sluoksnyje buvo aptiktas dobilo lapo formos, 3x3,6x2 cm dydžio akmeninis pasvaras su trimis išskalomis šonuose. Taip pat rasta 15 puodų šukių, iš kurių 2 puoštos grūdelių formos įspaudų horizontaliomis eilutėmis, sudarančiomis eglutės motyvą. Trečiajame sluoksnyje aptikti 4 titnaginiai dirbiniai: tarp kurių 2 šoniniai gremžtukai, titnaginė skeltė su utilizacija ir nuoskala. Rasta nemažai osteologinės medžiagos – 18 skaldytų žvėrių kaulų ir ragų fragmentų.

Ketvirtas sluoksnis ežeriniame šlyne kastas 5–8 cm storio. Jame aptikta tik viena titnaginė nuoskala.

Analogiška stratigrafija pastebėta gyvenvietės P teritorijoje tirtame antrame 12 m^2 plote. Tik čia 13–23 cm storio durpingame sluoksnyje aptikta žymiai mažiau keramikos. Puodų šukių su grūstomis sraigėmis aptikta 11, tarp jų 2 puoštos grūdelių formos įspaudais. Šiame plote rasta daug osteologinės medžiagos – 141 žvėrių kaulas ir skaldytų akmenų.

Tirtuose šešiuose šurfuose (po tris gyvenvietės V ir R dalyse) pastebėta analogiška stratigrafija kaip ir tirtuose dviejuose plotuose, o aptikta keramika ir titnaginiai dirbiniai yra to paties viduriniojo neolito laikotarpio ir skirtini Narvos kultūrai.

Kretuonių 1-oji gyvenvietė topografiniu požiūriu yra artima Kretuono 1-ajai gyvenvietei. Be to, Kretuonių 1-osios gyvenvietės keramika, titnaginiai ir kauliniai dirbiniai yra tokie patys kaip Kretuono 1B gyvenvietės inventorius, aptiktas ŠR Kretuono ežero dalyje.

KRETUONYS 1 SETTLEMENT

In Kretuonys 1 settlement (Švenčionys district, Švenčionėliai ward) the area of 48 m^2 has been investigated, where the ceramic, bone and flint artefacts attributable to the Narva culture, dated by the Middle Neolithic period, have been found. The culture layer of the settlement is the 23 cm thick peat soil available straight under the turf.

ŽEMAITIŠKĖS 2-OJI GYVENVIETĖ

Algirdas GIRININKAS, Džiugas BRAZAITIS

Žemaitiškės 2-oji gyvenvietė buvo tyrinėta 1979, 1980 ir 1983 m. (*ATL 1980 ir 1981 metais*, V., 1982; *ATL 1982 ir 1983 metais*, V., 1984). 2000 m. buvo tyrinėta gyvenvietės Š dalis, aštuntas 24 m^2 dydžio plotas. Tyrinėtame plote nuėmus velėną, atsidengė durpių sluoksnis, kuris ploto V dalyje siekė 5–10 cm, o R – iki 90–105 cm. V dalyje po durpėmis buvo gyvenvietės kultūrinis sluoksnis: 5–12 cm storio sapropelingos durpės su gėlavandenėmis sraigėmis. R tyrinėto ploto dalyje po durpėmis atsidengė 10–13 cm storio tamsių durpių sluoksnis su gėlavandenėmis sraigėmis. Po juo – 13–25 cm storio samaninių (rusvų) durpių sluoksnis su gėlavandenėmis

sraigėmis. Pastaruosius sluoksnius, kuriuose aptinkama gėlavandenių sraigių, galima įvardinti kultūriniu sluoksniu. Giliau po jais atsidengė balkšvo ežerinio šlyno sluoksnis. Buvusio ežeriuko atabrade durpių sluoksnis nestoras. Jis žymiai sustorėja ties buvusia povandenine terasa, kuri rasta 4 m nuo tyrinėto ploto R ribos.

Tiriamą gyvenvietės plotą jos R dalyje kerta melioracinis 0,5 m pločio griovys, kuris minėtame plotelyje sunaikino kultūrinį sluoksnį, tačiau po melioraciniais vamzdeliais, klotais ant šlyno paviršiaus, buvo galima atsekti apatines apnaikintų kuolų dalis.

Darbo metu buvo naudojamas benzininis vandens siurblys. Gyvenvietės kultūrinis sluoksnis buvo tyrinėjamas jo nemindant, atsikasus vietą vaikščiojimui greta, jau ištirto ploto teritorijoje.

Tirtame plote buvo aptikti 199 mediniai kuolai, kurie bemaž visi buvo smailinti ir statmenai įkalti į šlyną 1–1,3 m gyliu. Kuolų skersmuo siekė nuo 3 cm iki 14,1 cm, dažniausiai pasitaikė 4,5–8 cm skersmens. Kuolai, kurie, matyt, buvo skirti platformos prilaikymui, buvo daromi iš lapuočių ir spygliuočių medžių. Daugumos jų smaigaliai buvo tašyti iš vienos, dviejų, trijų ar keturių pusių. Labai nedidelė dalis kuolų buvo nužievinti. Kiti kuolai (76 vnt.) smailinti pleištu. Dalis jų prieš smailinant buvo apdeginti. Nemažai viršutinių kuolų dalių buvo apdegę iki įkaltos į šlyną vietos, todėl galima tvirtinti, kad statinys (statiniai) degė.

Dauguma kuolų sudarė kol kas dar ne visai aiškią sistemą. Dažnai šalia vieno pagrindinio buvo įkalti jį remiantys ir prilaikantys kiek mažesnio diametro kuolai. Tyrinėjimai parodė, kad tai polinių statinių, matyt, buvusių pastatų liekanos. Įdomu pastebėti, kad toje vietoje, kur stovėta pastatų, keramikos ir kitų radinių mažai. Jie koncentruojasi už buvusių pastatų ribų. Matyt, sudužę puodai ir kiti nereikalingi daiktai buvo metami už šių ribų. Todėl tiriant pastato teritoriją buvo aptikta nedaug radinių: 2 kauliniai žeberklai (2 pav.), ranteliu apdrožto vamzdinio kaulo fragmentas, iš pušies žievės pagaminta plūdė, 33 puodų šukės, pagamintos iš molio masės, kurioje daug grūstų sraigių, trikampis titnaginis strėlės antgalis, masyvus galinis gremžtukas, titnaginis peilis, 6 titnaginės nuoskalos, medinė 56 cm ilgio smailinta kartis labai lygiu paviršiumi, akmeninis tinklo pasvaras, daug pušinių

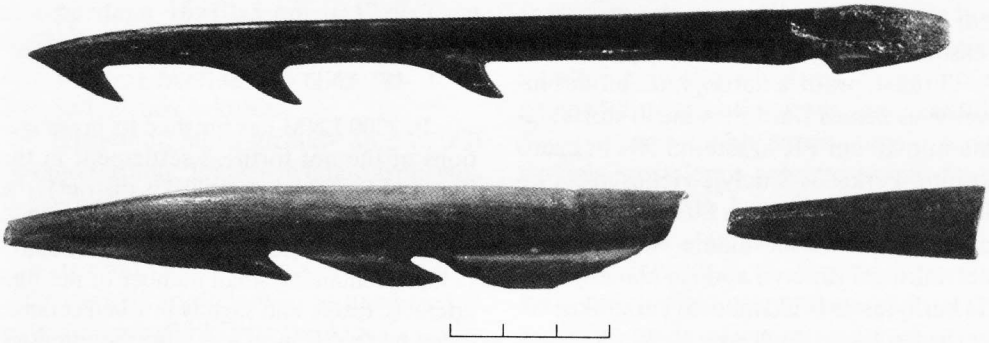

2 pav. Vienašoniai žeberklai.
Fig. 2. One-edged harpoons.

skalų nuo buvusių bučių ir 27 žvėrių kaulai. Didžioji dirbinių dalis buvo aptikta iškastame ir užverstame melioraciniame kanale.

Gyvenvietę, pagal aptiktus radinius, galima datuoti II tūkst. pr. Kr. pradžia (kalibruotais duomenimis).

ŽEMAITIŠKĖS 2nd SETTLEMENT

In Žemaitiškės 2nd settlement (Švenčionys district, Švenčionėliai ward) the area of 24 m² has been investigated, where under the peat layer the culture layer dated to the beginning of 2nd millennium B.C. has been found, consisting of up to 25 cm thick gyttja peat with the freshwater snails. The ceramics attributed to the Narva culture as well as the bone, wooden and flint artefacts also have been found. In the settlement some 199 pointed wooden poles have been found, which perhaps belonged to the pile buildings.

DUMBLYNĖS GYVENVIETĖ SARTŲ EŽERO SALOJE

Eglė GRICIUVIENĖ, Gytis GRIŽAS

2000 m. LNM baigė archeologinius tyrimus Dumblynės gyvenvietėje Sartų ežero saloje (Rokiškio r.) (žr. *ATL 1996 ir 1997 metais,* V., 1998, p. 194–195; *ATL 1998 ir 1999 metais,* V., 2000, p. 29–30). 2000 m. ištirti 142 m² į Š ir R nuo bendro tirto gyvenvietės ploto bei atskira perkasa ežero krante (iš viso 262 m²).

Žalvario amžiaus pilko smėlio kultūrinio sluoksnio liekanos aptiktos tik R plote ir keliose duobėse. Tarp titnago radinių vyravo nuoskalos, skeltės, rasti keli strėlių antgaliai, dirbiniai su mikrorėžtukinės technikos elementais. Žalvario amžiaus keramikai priskiriama apie pusšimtis šukių tekstilinės ir lengvai brūkšniuotu paviršiumi.

I tūkst. pradžia datuojamas juodas intensyvus žemės sluoksnis, kurio storis siekia nuo 10 cm PR krašte iki 90 cm ežero krante. Perkasos Š dalyje vienas greta kito rasti du ovalo formos 80 ir 50 cm skersmens židiniai. Didesniame židinyje buvo netvarkingai išmėtyti apdegę akmenys, šalia kurių rastas brūkšniuotos keramikos šukių lizdas. Iš viso sluoksnyje aptikta 3000 vnt. keramikos, dauguma buvo brūkšniuotu paviršiumi, nors pasitaikė grublėtu ir gnaibytu paviršiumi. Rasta audimo svarelių ir verpstukų fragmentų, kultūrinio sluoksnio apačioje aptiktas molinis karolis. Senojo geležies amžiaus sluoksniui priklauso 1999 m. aptikta, 2000 m. baigta tirti 4x3 m dydžio duobė ir kelios stulpavietės.

XI–XII a. lobio radimvietė visiškai ištirta. Gyvenvietės kultūrinis sluoksnis rastas visoje salos Š, R ir P pakrantėje, ežero pirmoje terasoje. Tyrinėjimų medžiaga ir radiniai leido išskirti du apgyvendinimo laikotarpius žalvario ir senojo geležies amžiuose. Per penkis tyrimų sezonus saloje iš viso ištirtas 348 m² plotas.

DUMBLYNĖ SETTLEMENT IN THE ISLAND OF SARTAI LAKE

In 2000 LNM has finished its investigations of the not fortified settlement in the island of Sartai lake (Rokiškis district), the total area of 262 m² was investigated. There have been found the remains of the culture layer containing small number of the flint artefacts, textile and slightly brushed ceramic dated by the Bronze Age, also the intensive culture layer from the beginning of the 1st millennium with the numerous brushed ceramics.